

tizanskih odredov Slovenije in je bil informator in prinašalec navodil in ukrepov pri organiziranju sanitete v operativnih enotah in skritih partizanskih bolnicah. Izhajal je od januarja 1944 do aprila 1945. Izšlo je 10 števil in vse so ponatisnjene.

Pri tej zahtevni nalogi so sodelovali dr. Ruža Germ-Šegedin, dr. Pavla Jerina-Lah, Jože Novak, dr. Davorin Valenti, dr. Viktor Volčjak, dr. Velimir Vulikić.

Mirjana Jadreško

Miloš Rutar, *Sodelovati in zmagati* (Slovenski športniki v NOB), Založba Borec, Ljubljana 1986, 485 strani.

Miloš Rutar je bil prostovoljec v aprilski vojni 1941, član mestnega komiteja SKOJ Kranj, komisar 1. bataljona SNOUB Toneta Tomšiča in povojni strokovnjak za telesno vzgojo v JLA. Knjiga je razdeljena na tri dele.

V prvem opisu je razvoj športne dejavnosti, zlasti med delavci, kmeti in študenti na slovenskem ozemlju v mejah jugoslovanske države od 1918 do 1941. Po nastanku Kraljevine Srbov, Hrvatov in Slovencev so socialdemokrati ustanovili telovadna društva Svoboda, komunisti pa Vesna.

Leta 1924 so bila komunistična društva razpuščena, zato je vodstvo komunistične stranke člane le-teh usmerjalo v društva Svoboda. Deset let kasneje so bila tudi ta zaradi komunističnega vpliva v njih razpuščena, vendar so morale oblasti zaradi pritiska javnega mnenja popustiti in dovoliti ustanovitev društev Vzajemnost, kjer so lahko nekdanji člani Svobode nadaljevali svojo športno in kulturno dejavnost.

Nadalje avtor opisuje športno dejavnost drugih naprednih organizacij in društev. Tako so sočasno z delavskimi društvi pod vodstvom akademskega kluba Njiva, ki je bil pod vplivom študentov marksistov, začela nastajati društva Kmetjskih fantov in deklet. Pred drugo svetovno vojno je bilo v teh društvih 20 000 mladih kmetovalcev. V sokolski organizaciji je bila telesnokulturna in prosvetna dejavnost prežeta s patriotizmom in demokratičnostjo. Leta 1939 je bil v Ljubljani na Taboru proces, kjer so izključili šest vplivnih članov Sokola 1 Ljubljana. Ti so s svojimi privrženci predstavljali levo krilo Sokola. Leta 1941, pred italijansko okupacijo, je bil za Bežigradom v kavarni Majcen prvi uradni sestanek med njimi in vodstvom komunistične partije Slovenije.

Posledica vseh teh dogodkov je bila vključitev dveh tretjin od 40 000 članov Sokola v OF. Tudi slovensko planinsko društvo je bila množična organizacija s 14 000 člani, ki je upravljala 69 planinskih postojank. Nemški okupator je zaplenil vse njihovo premoženje na svojem zasedenem ozemlju, Italijani pa so postavili svojega komisarja, ki naj bi nadziral dejavnost planinskih društev. Študentska mladina je delovala v različnih organizacijah in klubih, ne samo akademskih. Posebej pa se je izkazala pri organizaciji narodnoobrambnih taborov v letih od 1937 do 1941 v socialno in narodnostno ogroženih krajih. Na koncu prvega dela opisuje tudi delavske nogometne klube, kolesarske in namiznoteniške klube, atlete iz Ježice, boksarje Slovana, katoliške telovadne orga-

nizacije in njihove športnike, ki so se priključili partizanskim enotam ter športnike prostovoljce v aprilski vojni.

V drugem delu delu opisuje športnike v NOB; oborožene akcije mladinskih borbenih skupin v Ljubljani in borbe specializiranih partizanskih enot, kolegarskih, visokogorskih in smučarskih. Posebno poudarja boje nemških in partizanskih smučarjev na Gorenjskem, partizanski vzpon na Triglav ter športna tekmovanja na osvobojenih ozemljih; v atletiki in streljanju s pištolo na drugem kongresu USAOJ v Drvarju, v nogometu v Mengšu in med štajerskimi partizani, v rokoborbi v Gubčevi in atletiki v Cankarjevi brigadi ter v smučarskih skokih, streljanju na smučeh in veleslalomu v Cerknem. Najobsežnejši del knjige je namenjen življenjepisu nad sedemdesetim predvojnim športnikom in športnim delavcem, ki so se vključili v OF in partizanske enote. Na koncu omenja tudi devet športnikov, ki so sodelovali z okupatorji v oboroženih enotah proti narodnoosvobodilnemu gibanju.

Zadnji del knjige je namenjen športnim priznanjem, prireditvam, pohodom, planinskim postojankam in spominskim obeležjem, ki so vezani na partizane športnike ter njihovim življenjskim in borbenim izkušnjam, ki so pokazale, da so se mladi športniki, ki so se »navadili kolektivnega življenja v naravi in tovarištvu in so bili zdravi in odporni, veliko hitreje prilagodili težkemu partizanskemu življenju kot drugi borci.« Nadalje avtor našteva vseh 44 spominskih obeležij, na katerih je vklesano 740 imen športnikov in športnih delavcev, ki so padli, ali so bili žrtve okupatorjevega nasilja ter 184 športnih prireditev in poti, ki so posvečene njihovem spominu.

Avtor je uporabljal pri pisanju objavljena dela, izjave udeležencev NOB in njihovih sorodnikov ter podatke iz arhivov Planinske zveze Slovenije in Zveze tabornikov Slovenije. V uvodu je napisal, da njegov namen ni bil pisanje zgodovine športa med NOB, kar naj bi bila po njegovih besedah naloga mladih zgodovinarjev. Uspelo pa mu je napisati obširne življenjepise posameznikov, ki bodo obogatili védenje o organiziranosti OF in nekaterih partizanskih enot.

Omenjena knjiga dokazuje, da zanimanje piscev za NOB ne pojenjuje, da se lotevajo tudi tem, ki niso le domena vojaške zgodovine, doslej najbolj množično zastopane med tovrstnimi deli.

Lojz Tršan

Antun Miletić: *Koncentracioni logor Jasenovac 1941—1945*, Dokumenta, knjiga I, II, Beograd 1986, III, Beograd 1987, 567 + 557 + 877 str.

»Toda fenomen ustaškega hudodelstva je tako brez primere, tako agresivno in lažno podtaknjen zgodovini, da je preprosto nepojmljiv in nedostopen za normalno, racionalno obliko raziskovanja. ... Naš posebni problem je vprašanje, zakaj se je v rokah ustaških fašistov zgodovinsko že zavrženi nacionalni ekskluzivizem spremenil v do takrat prav tako nepojmljivi holokavst? Z reševanjem tega vprašanja se ukvarja praktično samo jugoslovanska znanost. Zadržano.« To sodbo dr. Janka Pleterskega (Narodi, Jugoslavija, revolucija, Lj. 1986) bi bilo mogoče postaviti za motto dela, o katerem poročam. V treh obširnih zvezkih smo dobili v jugoslovanski historiografiji pionirsko delo, spe-